

JABIER'TAR FRANTZISKO SANTUAREN

BIZITZATXOA

LIZARAGA'TAR JOAQUIN

Elkano'ko Apaiz zanak egiña

IRUÑA'N

Aita Kaputxino en Irarkolan.

1922

76479
CANCAS ANTICUA

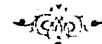
IRATXE

LIBRERIA
ANTICUARIA

Monasterio Iratxe, 16
Pamplona/Iruñea

JABIER'TAR FRATZISKO SANTUAREN
BIZITZATXOA

LIZARAGA'TAR JOAQUIN
Elkano'ko Apaiz zanak egiña

IRUÑAN
Aita Kaputxino'ko irakolan,
1923

Reg.	108429
Marc	15362
Fond	12332
Clas	FE-10-02
N. Or.	
Cantor	3
Part	
Pres	193903

AUREKO ITZAK

URTEN betetzen dalako irugaŕen eunurtea Xabiartaŕ Frantzisko deuna Santuen artean Elizak jaŕirik, Napaŕo'ko Aldundi (Diputaci3n) goragaŕiak erabaki txalogafi bat baŕio geiago artu ditu gure Santu aundi au Napaŕ guzien artean ezagurazteko.

Onengatixe erabaki du bere bizitzatxo au azaltzea. Egues ibaŕeko, Elkano izena duan efiko seme ta bereartako Apez izan zan Lizafaŕa'ŕaŕa Joakin jauna zanak egiŕia da.

1748'gaŕen urtean jaioa zan jaun ori eta larogeti ta sei urte zituan garaiean iŕ zan irurogei urtez bere efiko Apez izan ondoan.

Napaŕoan geienik euskeraz idatzi edo eskribitu duan Apeza.

Irakurgai asko utzi zuan bere eskuz ezaŕirik, baŕio oso gutxik ikusi dute argia.

Urteko igarŕdetako Platikak edo Itzaldiak, argitaratu ziran Donostia'n 1846'ean.

Bonaparte'ŕaŕa Luis Luziano'k argitaratu zituan Londres'en *S. Juanen Evangelioa ta Jesus*,

Elizaren baimenarekin

Copla gisa batzuk celebratus Jesus Jaunaren amoreac ta fervoreac.

Baño oraindik bere irakurgai asko ta asko itzalean arkitzen da. Auetako bat da, *Santu zenbaiten bicitzac euskeraz laburquiro paratuac* izena daramana.

Napaño'ko Aldundi etxean dago ori. Ta ortixe artu dugu itzez-itzez orain irakurtzeko zure eskue-tan jartzera goazkitzun au.

Egilearen egunetan euskera asko galtzen ari zan efi artan eta bere ingurukoetan eta nabari du. Erdal itz asko sartzen ditu ta esanera ere aski erdal usaiduna du frankotan. Baño ezertxo ere aldatu gabe, ez itzetan, ezta ere idazkeran edo eskribitzeko moduan, egileak dakafen bezalaxe ematen dizugu.

Irakufi geldi-geldi zuen etxetan, euskaldun onak, Santu euskaldun onen bizitza afigafia ta mirari aundiak. Zail-xamañ irudi badu ere lenengo aldiz aditzeko, ez utzi bela eskutik. Ikusi zazu guzia ta azkenerako efaz adituko diozu ta ezdezu atsegin txikia artuko.

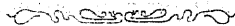
Kalparëgi.

ADITZEKO ITZ ZAĒENAK

Cio, irakufi zion—ce, irakufi zen—zue, irakufi zueñ citue, irakufi zituen—cequio, iracufi zitzaion—cire, irakufi ziren—andigura, irakufi aundi ura—cordelgaieac, irakufi cordel aiek—gaugartan, irakufi gau artan—in, irakufi egin.

San Francisco Xavier

Sandubat andia, gure lecuquidea, Nafarrtarra, Nafarroaren honra, gloria, ta Sendagaila da San Francisco Xavier. Jaioc Xaviergo Casteluan gendaqui nobleñic, milla laureun ta laurogueñ ta amazapigarren urtean. Asiric ongui, ta icasiric lembicico letrac, bializute Parisa, non icasizituen arte goragocoac, ta Cathedratico eguiniñ eracutzicituen. Allegatuze an estudiatzera San Ignacio Loiola Jangoicoaren providencias, ta bilatu naies lagun, fundatzeco Jesusen Compañiaco erreligionea, ta irabazteco Arimac Ceruraco, eguincequio adisquide. Ze San Francisco animoso, goapo, garboso, ta goranaia, ta ala bizarroqui portatzenzema gucietan. Zué arrebabat Monja descalza Gandian Sandaren fama zuena. Oni escrivitzencio Aitac, nola bere anaia Franciscoc añ cinamentu asco ecustenzuen bere estudioetan Parisen, baña gastu anitz ematenziola. Sandac errespondatucio Aitari, etzeiela errepära gastatzean bere anaia Franciscorequi, ezi Jangoicoac zeuca-

1a destinaturic Indietaco Apostolu, ta escogitua eramateco Jesu Christoren Evangelio Sandua gende gaietara.

Ortaco San Ignacioc amoltsuqui maiz consejatzencio despeitzea munduco Vanidedea, ta osoquiro ematea zen gucia Jaungoicoari, errepetitus Evangelioeco eguia andigura, *quid prodest homini etc. Francisco Francisco, zer prochu du batec, naiz irabaci mundu gucia, galtzenbarimbadu bere arima?*. Itzebequi, exercicio espiualeequi arguituric Jangoicoaren graciaz, ta errendituric biotz andigura, emanze beingoas beticos Jaungoicoari. Asize garaitzen passioneac, ta castigatzen gorputza: eta ceren indarr andias, laster eta salto eguiteas izanzen Sendagalla, penitenciataco lotucitue fuertequi azpiac eta besoac cordel batzuequi, passatus embarazu ta ofiaze asco, emangabe aditzera inori. Ama Virginiaren Asuncione egunean eguinic lagunequi Voto Jerusalemengo peregrinacioaren, bere demboran atracire Parisdic Veneciara joateco oñes pobre-guisa neguaren ecaitz, ta heregeen ertean. Videgartan ibiltzearequi sarturic cordel gaieac araguiac barna, aurquituze Sandua ezin pausoric emanec: bear izanzue aguertu causa lagunei, ta guelditu lembicico errian.

Deituric Barbera, ta aguerturic llagac, ta icusiric cordelac ondaturic araguiac, arituric alaco

penitencia-guisas gueldituze, etzela treve botatzera escuac, bearzela ebaqui anitz idiquitzeco, ta atratzeco araguietaic cordelgaieac. Guciac penas beteric, etzelaic erremedioric, ez paze Jangoicoaganic, egoncire oracioan gaugartan; eta aditucitue Jangoico onac, ceren ezi biramonean aurquituzire cordelac zaticaturic, llagac sendaturic, ta Sandua ain sendo, ezi bereala paratuzé videan, gozoso guciac ezin aspertus emanec orgatic esquerr milla Jaungoicoari?

Venecian empleatzenze assistitzen heriei hospitalcan, eguines bearrziren zervitzu guciac ain nola Christo berari. Berceen ertean ze bat llagas, materias usai gaichstos gogaitz ematicionac. Sanduac garaitzeco, cer eginzue? Beiratus pobregura, nola balitz Cristo bera, applicatuzue bere agoa llagara, chupatucio materia zerionac; eta accionegonen casos eguincio Jangoicoac gracia, ez sentitzeas andic alcina gogaitzic batere alaco lanecan, baicit devocio ta gusto.

Erroman disputatuzue Aitasanduaren presencian, ta beraren bendicioarequi itzuliric, ta Ordenaturic Sacerdote, ta prestaturic asco demboras celebratuzue meza lembicicoa Vincencian: ta asize predicatzen Evangelioa, eracusten dotrina Christianoa, aditzen Confesioac, ta convertitzen arimac, nola balitz Cerutic etorria. Demboragartan Portugalco Erregue D. Juanirugarrenac es-

caturic sei compañia coetaic bialtzeco bere indietara: bida señalaturic ortaco, baña ebetaic bat herituric, onen partes señalatuze San Francisco, yá zegona Jangoicoas. Bereala atraze animoso alegre bere Breviarorequi sollic, nola balidocie erribatetic bercera urbil. Emancio lendanic orrenseñale cembait Jangoicoac bein mostratucio bere borondatea zela, zervitzazaion Indietan, ta balema becala indiobat bere soñean ezin jasos: berce bein adiaracicio passatu bearzuen trabajuqueta andia: baña naiz bai, alaere Jangoicoaren amores asize oyus, yago, Jauna, yago, yago.

Videan ya asize Jangoicoa mostratzen, zela Francisco bere maite Escogitua, obratus beraren medios prodigio miragarriac, eta Sanduac ere bai Jangoicoas sollic caso itenzuala, ceren ezi passaturic urbil bere errira, etzue nai izan ayestu, icustera, ez bere Ama ere, vicizena an.

Portugala ellegaturic, bereala hospitalean zé bere ostatua. Berealá asize barratzen Santidadearen achona; ta dembora gutiren barnean progatzen provechu andia Erregeren Cortean. Orgatic ya Erreguec ez luzque nai utzi andic; baña S. Ignacioren consejus artuzué ontzat guelditzea an laguna, ta uztea S. Francisco Indietara. Ortaco logratucio Aita Sanduaganic Nuncio Apostolicoaren bula.

Viage lucegartan emanzue virtute ta santidade

guciaran exemplu, gucien zervitzari, guciei con sejatzen, lagun eguiten, asistitzen sano ta heri ta iltzenirenei: de manera ezi guciec admiratzen, ta estimatzenzute Sandu becala. Amirur ilabeteén buruan ellegaturic Goan, lembicico eguinzuena ze presentatzea an Obispo zenari bere titulo zuena Aita Sanduaganic, etzuela naiz usatu, baicic noiz ta nola naizuen Obispoac, ta escatzenciola bendeicioa. Admiraturic alaco humiltasunas arrec, eta ezaunduric zela Jangoicoaren gizon sandua, esancio usarezala naizuen becala. Asize obratus caridadea hospitaleetan beti bezala. Vicicire an christaoac eta infielac nasteca; eta ezaunduric christioen gaichsto izatea dela estorvu andia christiatzeco infielac, asize predicatzen ayei goizetan ta arratsaldetan espiritu andiarequi; ta ortas landara eracusten doctrina christiano aurrei ta ignoreteei humil arresti miragarriro. Icusteco ze guizón sandugura, Aita Sanduaren Legado izanic, ibiltzea carricas carrica soñatus chinchabat, eta erranes oyus, *O christiano fielac, Jesu Christoren adisquideac biali zeuren humeac ta echeocoac doctrina christianora otoi Jangoicoaren amoreagatic.*

Pregoa berrigau aditus acuditzenzute gendec montonta, ta aditzenzute sanduaren itza ala nola Jangoico beraren itza: eta Sandua acomodatzen aien itzcuntzara entendarazteagatik. Si-

nestadaquien baño yagoda atrazuen frutua, eracutis ala doctrina; ta doctrinaco oracioac cire ango cantac videetan, campoetan, lecu gucietan: borz ilabetez ala logratuzue berritzea costumbres ciudade andigura, ta ingurucoac, ezaizeizeque ezaun, lenecoac ziren ya. Confessatzera eldu zequion gendetzearen amarrgarren Zatia ere eztuque aditu, naiz ortan egonic gau ta egun al gucian.

Andic joance Provincias Provincia, Erreinus erreinu, eraiquis Jangoicoaren itza, ta logratuzeruraco eraicio abasto. Principioan naiz ez aimberce logratuic persona larrietaic, baño yago e z milla aur ilcire bataiatuic, ceñei encomendatze ze Sandua, Cerura zirenei bezala, logratzeco Jangoicoa ganic gracia, convertitzeco ayen buratsoac; eta zio, aurraingatic sollic ere placer zuela aimberce milla legoa vide passatuas. Guero asicire convertitzen larriac ere, guizonquiac, emaztequiac, aberatsac, pobreac, jaquintsuac, erregueac berac. Ogueitamar milla legoa vide passatu zuela diote bere misioneeetan: cembat milla ta millon arima convertitu zituen; norc daqui? Bazire egunac, noiz bataiatuaren utses acituic ezin goratu zuquen besoa ta ezin atra agotic itzac. Bitarteo zembat trabaju, cembat viciaren peligro, cembat trance gogorr pasatuzuen, norc conta? Baña Jangoicoai zion amore andigarrec gucia guti iduriaraz-

tenzio, ta despreciarazten descansua, osasuna, ta vicia ere, ceren ezi beraren ansia ze acabatzea Jangoicoaren zervitzutan. *Enetaco vicitzea da Cristo*, cio S. Pablореqui, *ta iltzea ganancia*. Baña Jaunac ere cuidatzenue bere zervitzuco onetsias, guardatzenue bere escuas betetzenue consolacios ta gracias, eta beraren medios obratzenticue Apostoluen demboretaco prodigio ta milagroetaic abasto; mintzaracis anitz mintzo-guisa diferente; batean mintzatus entenderacis guciei nori berean, botatus demonioac, calmatus itsasoac, detenitus iruzquia ceruan, jautzi aracis andic su, Viztus ilac orciendoan ere, sendatus herimota guciac eta ori ez bere personas solamente, baicic bialis aurac bere palo, edo errosario, edo alaco gauzarenbatequi heriengana, ta an erreztatus ayec cerbait oracio.

Amarr urte ta cembait illabete iraunduzue Indiagaietan lan ta lan, atzenduic descansuas, irabacinaies mundu gucia Jesu Christoren. Azquenerat Japongo erreinuan erranciotе ango jaquintsuac, ayen erreligionea etorritzela Chinatic, eta etzutela artuco Jesu Christoren erreligionea, ezpazute artzen Chinan. Sartucequio gogoan passatzea Chinara, naiz zegon erchiric erreinugura campocoendaco viciaren penarequi. Ingeniatuzue noia zeiquen joan: estorvaturic origizonen minchaichstoqui: ingeniatuzue berce guisas joatea, naiz

viciaren arridiscoan: ellegaturic sanchoango Islara, nondic Chinara den ogeitamar lecoa; emendic ustezué passatu; baña etzeizan posible; ta Jangoicoac admitu cio deseoa, naiz ezin cumpli. An emancio sucarr edo calenturabatec; ezin sendatuzé ongui; eta ezaunduric naizuela Jangoicoac eraman cerura, gucia itzulizé deseatzea Jangoicoaren icustea errevelatucequió nola ilbearzen, ta erretiraturic echolabatean an oyanean, desamparaturic mynduaganic, baña zeruaganic ongui amparaturic consolacio ta favore andiequi, Jesus ta Mariaren besoetan entregatuzue espiritu andigura igozeco gloriara errecibitzera corona. 2 Dec. ann. 1552.

Guelditu zen gorputz sandua edertasun berribatequi vici idurizuela mostratus arimaren gloria ta causatus devocio, erreverencia, ta admiracio beiratzetas nola honratzenzuen Jangoicoac arima andigarren concha-izana. Portuan zeudenec aituric berria, lasterr eguinzute echolagartara, eta dovociosco negarrequi errevestituric ornamenta sacerdotaleés paratuzute caja batean eramannaies berequi itsasonciana, ta ortaco inguratuzute calcina vici cantidades consumizeicen araguiaic joan bearzuteneco. Andic bi illabete terdi ya joan bearzute laic, bializute icustera, otezeuden ezurr sanduac disposicioan passatzeo oncira: eta aurquituzute gorputz gucia nola len bere aragueiqui ba-

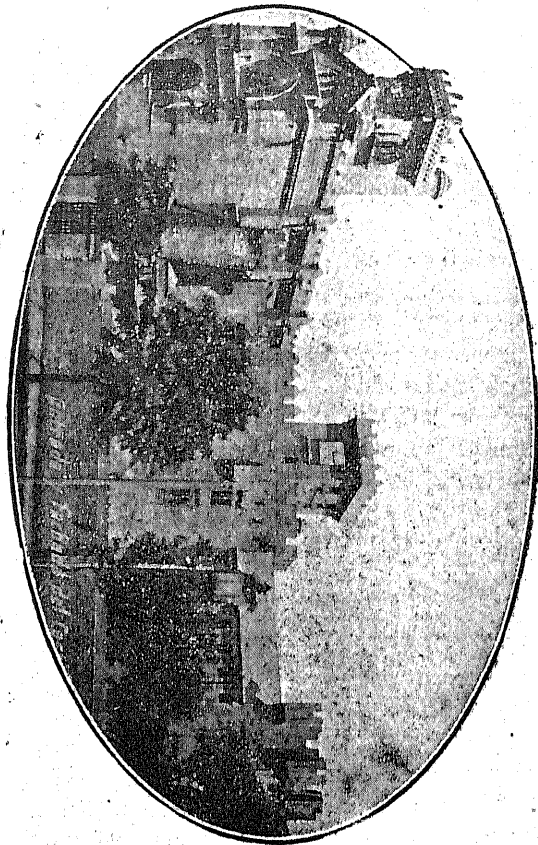
tere aldatugabe ain fresco flumante, ceruco achon gozobat errespiratzenzuela.

Arrituric Jangoicoaren milagrogartas eramanzute itsasoncira. ta andic Malacará, non errecibituric processio solemnebatequi aguertuze ain oso fresco fragrante oroa nola ilzen egunean, obratus bateo Jangoicoac arren medios asco favore miragarri. An atratic cajatic orcizute lurr-barnean Jangoicoaren permissios, baña urbilen Agustuan devocios icusi naies Goatik joanciren Erreligiosoec aurquituzute ain oso, ta odola zeriola, ta fraganciabat Cerucoa bezala. Paratuzute berribateo batean eramateo Goara, non depositatuzute gorputz sandua amasei ilabeteen buruan ain oso fresco fragrante beti nola lembicico egunean. Declaratus Jangoicoac beraren santidadea onequi ta berce infiniciobat milagroequi. Canonizatuzue Aita Sandu Gregorio XV^{ac} 1622 urtean.

S. Theresa, S. Felipe Neri, S. Ignacio, ta S. Isidro Necazariarequi bateo.

Ezin contaala dire San Francisco Xavieren medios Jangoicoac eguintuen milagroac, il baño len ta il ondoan: baña gure doctrina, exempli, ta provechutáco, obe da contatzea preñdac, virtuteac, ta obra onac.

Norc ordean aipatu ere arima Sandugarrenac? Cembait bacoac aipa zagan gueuren oneraco. Nondic asico gara? Humiltasuna da nola barnatzea

Iurra, plantatzeco fedearen cimendua, onen gañean fabricatzeco santidadea. Da humiltasuna virtute bat, ceñequi gizonac ezaunduric eguiaz bere burua baitauca deustaco bereganic, desestimatzendela siñes, ta batere ez presumitzen. Nola on gucia baitatorr Jangoicoaganic izatecos gauza onic guizona baitan, da preciso asentadezan humildadearen cimendugoi, ezperen deus onic eztio fiatuco Jangoicoac, ceren ezi subervo presumituei dióte oposicio, [baña humillei ematendíote gracia.

Eta ala ezta, ta eztaique izan ere guizon onic ta provechuscoric humil eztenic, baicic ere cembatenas sanduago, humillago, ezi obraren ariora bearda beti cimendua, ezperen ezta iraupetsu. Sandu andía ze San Francisco Xavier, ta aguitz humila. Bañan cein humila? Humillatzenzé [gucien pean, naiz izanic Aita Sanduaren Legado, pobreei, herieei, beartsu, guciei zervitzatzen edo cein oficiotan. San Ignaciori escritvitzeco ta arren cartac leitzeco, paratzen zé belaunico; Beñere etzuté aguertu potestade [zuena 'Aita Sanduaganic, [baicic bein presentatzeco Obispoari obediencia, ta berce bein lotsatzeco Atalacaco Gobernaria estorvatzen zuena Chinaraco viagea. Bere alimantu escasa limosnas ematen ciotena: bere trenac zarr zarrac zarrataturic comunquiro. Ezin zezáquete jaintciaraci berririk. Bein etzequela

paratu ciote sotana berribat; icusizelaic vestituric artaz etzé baratu aldatuarteo bere sotana zarrara. Bada ceimbat burla ta escarnio sufritu zúe gozoro?

Japongo Erreinu: a joateco, alocatu zé Correo-guisa zaldun batequi; ta Sandua cargaturic meza errateco ornamentuequi ta zaldungarrén maleta batequi soñean zoeie alcinean oñes, ta aldartez lasterca ladronen casos elurr eta loietan! Cortegartan izanic gerra-dembora, ezin logratu zue, baizic desprecio ta escarnio, tiratzen ziotela aza ta maiza cozcorres; eta ala itzuli zé sereno irabaci zuela beretaco Sanduen tesoroa, baitire tratamentu gaichstoac! Becatari ta gaichstoequi ere etze asarratzen gogortissoc, baicic humil-humila errogatus, consejatus, adisquide amoltsu mostratus, iduribaí zue soldadoequi soldado, guciequi adisquide, irabacinaies guciac, niori displacer egin gabe. Ala zé bere errana, ni neurearequi atratzeco, sartzen naiz ayenarequi. Ala encargatzen ciote lagunei beti usatzea modu ona ta humila. Onequi cembat conversione miragarri logratu zuen, norc conta? Eta yago dena, mantentzea lecugaietan galdugabe, ta an iten-zituen onquiatic, escrititzen zue zirela bere anaia erreligiosoen oracios ta merecimentus: contra berriz logratzen etzen gucia zió zela bere culpa ta beca-tuengatic. Milagro iten zituenetan admiratzen ta

laudatzen zue Jaungoicoaren ona, egiteas alaco indignoaren medios, ezi gaichstoen gaichstoena contatzen ze bera, infinito zor-ziona.

Ezaumentu humilgoni darraio eguitea oracio Jaungoicoari ta escatzea pobre guisa fede ta confianza onarequi. Lecu gucietan dagon bezala Jaungoicoaren Magestadea, gucietan acuditzen zue beregana, nola hume pobre batec Aita onagana. Etzeique egon temploan nai adiña: baña bere pechoa consagratu zue templo-guisa. An biltzen zue bere gogoa iteco ta bear gucietan; escatzen zio sinquiro an; eta Jaun onac an arquitzen, ta eracusten ció bere borondatea, ematencio gracia bearrorduan.

Ta ala beti zego bere Jangoicoarequi, eta etzeique atzen. Lotan ere asco aldís aditzen zute suspiratzen ta erraten jo nere Jaungoico Jauna! jo nere Jesus ona! o nere arimaren amore! etc. Zén bere Aingueru guardiacoaren aguitz devoto, ta San Miguélen, ta berce aingueruen. Bada Ama Virgifiñari zion amorea eztaique pondera, nola hume onac amaonari, eta vician bezala iltzeracoan progatuzue Ama divinagonen amparoa. Baña Jesus onaren pasio ta eriotzean zuen continoco meditacioa, ta erraten zue direla obec Jangoicoac digun amorearen prenda seguro ta claroenac. Beti zerama berequi Cristo grucificatuaren imagina, cein eroriric ustecabean bein

itsasoan, etzén baratu otoi ta otoi, negar ta negar, ecarricion arteo caramarro batec ontzira. Sacramentu aldarecoan ordea nola erretzen ta urtzen zén amórez,; norc explica? Meza erratean zue bere gloria-guisa; principalquiro sagrasgueros an zire bere amoresco suac ta negar gozoac betetzen cirela devocios ta admiracios assistitzen zutenac. Comecatzera ematen zuen belaunico erreverenciaren utses, ta postura óntan icusten zute cenbait aldiz goraturic airean. Eta bere iteco anitz ta andien ermean zeiquen gucian erretirátzen ze Sacramentuaren presencian temploan nola txita olloaren egalpean. Gañeracoan etzuelaic demboraic libre, loari quentzenoio gauaz, ta batzutan belaunico ta auspesca, berce batzutan paraturic beguiac Ceruan elevatzen zé gogoá ta gorputza ere airean gora: eta icusize arroturic bi escus sotana pecho gañetic, clamatzen, asqui da, Jauna, asqui da, ezin soportatus amorearen sua, ta consolacio divinoaren erauntsia. Ascotan icusten zute suturic aurpeguia istarguitzen, etzirela treve beiratzera aurquez-aurque. Baña nonnai ta noiz nai zeucan presente bere Jauna adítzen, ta érrispondatzen, argitzen, animatzen, ta guida-tzen zuela nola bearzen.

Andic zue arimo andigura, sartzeco trabaju ta arrichsco andienetan, ez lotsatzeco deustas ere, ez eriotzeas, ez venoens, ez ezpata, saeta, ar-

ma gucies, ez mundu gucias ere. Bein etorriric christiano berrien contra Badagaen tropa andi bat armaturic, paratu ze bacarric bere gurucearequi alcinean ta corage andiarequin erreprehenditus guibelaracitue guciac. Ascotan nai zutelaic adisquidec gueldiaraci etzeien joan Atoroen islara, ta lecutara, non basecien guisa ziren gendeac, iltzen ta jaten zutenac guizonac, Sandua batere turbatu gabe admiratzen zen ayen fede gutias Jaungoicoagan: Ala escrivitzenzue bere erreligiosoi, *nic Jangoicoari sollic diot beldurr, ceñen escupean bailaude gauza guziac, ta batec ere ezpateque gairquiric eguin, nai ezpadu berac.* Baña cerc zuque lotsatu Sandua antsiatzen zegona padecitunaiez beti ta il naiez Jaungoicoagatic? Eriotcen erdian guardatzen zuen Jaungoicoac.

Andic ere, diot oraciotic zue argui divinogura, icusteco ez solamente urrutico ta gueroco gauzac, baita ere biotz-barnecoac. Combat aldiz anunctiatu citue aguituco ciren onac eta gaitzac? Malacan atraraci citue itsasonci guti batzuc etsaien iruogueti oncien atzean; eta guciac zeudelaic urriquituric utzias joatera gutigaieic ya galdutaco zeuzquitela, Sanduac acarr incioite fede gutias, eta pulpitic pintatu ciote batalla eman zutena, nola beguis icusbalez, nola irabazi zuten Victoria, cembat ontci ondatu, cembat arrapatu zuten, eta noiz allegatuco ziren triunfante.

Guzia aguitu bezala. Bein bearr izan zue diru pusca bat erremediatzeko doncella bat: joancebere adisquide baten billa, escatzeco: deitzen ze Pedro Vello; cego divertitzen jocuan lagunequi, ellegatucelaic Sandua: onec eguincio peticioa humil; arc errancion chanzas, garai onetan eldu da, Aita, diru esque, orain bearrean garaiaic emen jocatzeko. Baña berla eman zion escriptorioco guiltza, bidocie Jangoicoarequi; arbez nai duena. Joance: artuzue irureun ducat; ta itzuli cion guiltza. Arc galde eguin cion amoltsu, zeta cembat artu dida? Sauduak, irur-eun ducat. Velloc orduan, oh Aita erran cion, chur ibilli da; nic uste nuen an ziren ogueita amarr milla ducate-taic erdia beintzat artuko zuela.

Sanduac ezaundurik, sines gogotic ziola, bilduric bere baitan guticho bat, bereala esquer milla emanik seguratu cio, etziola faltatuco beñere Jaungoicoac, ta il baño len ta len jaquinen zuela noiz bearcen il. Andic alcina eman ze gucia Jaungoicoari, eguines limosna ta obra on anitz. Asco urte pasaturic, azquenaren principioan ezaundu zuen señaie eman ciona: asi ze prestatzen yago, ta despeitzen bere adisquideac berce munduraño; ta icusten zutelaic sano ta sendo, uste zuten simpletu ote zen; baña arc segui bere teman. Azquen eguneco prevenitu zuen bere il aria; joance acompañaturic elizara: an illen lecuan etzan ze

estaliric luto batequi: cantaturic defuntoen Oficioa ta meza, erran ondoan «requiescant in pace» quenduric gañeko lutogura, arquite zuten illic.

Jaungoico berac arguitus, bazequie Sanduac Indian asco, gauza aguitzen ciranac Españean. Bein congojaturic botaze agos bera goatze baten gañean, egonce ala nola sentidoic gabe; ta guero chutituric erranzun, Jaungoicoac barca dezazula, urlia.

Guero jaquinze, bitartean zegola personagura eguiten cembait oficio Compañiaren contra. Biotzac ere icusten zitue.

Mercatari aberats batec deitzen zenac Juan Duro, confesaturic Sanduarequi, escatu cion otoi ta otoi, arzezala bere Compañian, nai zueja eman zuen guzia pobreei ta segitu bera. Nequez consentitu zuen Sanduac, beldurr zelaric aren inconstancias. Asize ura errepartitzen, baña urriquituric bildu citue obenchoac, ta paratu cituen oncian ichsil-ichila embarcatzeko. Deitu uen Sanduac: joan cequio ura disimulacio guciarequi, ustez etzequien intencio zuena. Sanduac arturic apart erran cion serio, becatu induzu, Juan, becatu induzu. Arrituric ura botacequio oñetara, ta confesatu cion, becatu indut, Aita, becatu indut. Ta emendaturic cumplituzuen lenbizico propositoa, guelditus Sanduren Compañian. Lagun arturic au, ceren artu zuen cenbait limosna licenciariac gabe

Sanduaren bearretaco, esterratu zuen isla bate-
ra cenbait eguntaco. An izan zuen visione bat
Jaungoicoaganic. Alchatu nai zion Sanduari: ba-
ña Sanduac gucia declaratucion, nola ta cergisas
izan zen.

Berce bat atera zuen estado gaichstotic; eta
mantenitzeco gracian, aconsejatu cion confesa-
tzea maiz, ta itzultzea andic onat. GuCIA ofre-
citu ta ez cumplitu. Aurquitu zuen Sanduac gue-
ro berce lecu batean; eta guizon ori joan cequio,
arrestii, alegre besartatzera. Sanduac severo, nic
besarcatu zu? engañatu nauzalaic zeure itza fal-
tatus etzarelaic confesatu irur urtegauebetan? Ez
etzaitut iduquico adisquidetaco, ezpazara confe-
satzen. Ezaunduzuen arc Jaungoicoa zegola San-
duaren biotzean: cofesatuzen, ta emendatuzen.
Bercebati galdeguincion, nola zegon, Arc, ongi
nago Jaungoicoai esquer. Sanduac berla, gorpu-
tzean ongui, baña animan gaizqui: Zegon ura in-
tenciorequi egiteco gaizquibat niore errangabe;
baña icusiric, Sanduari erranciola Jangoicoac,
confesatu zen berarequi, ta emendatu. Bercebat
consejatzenzué Sanduac apartazeila emaztequien
comunicaciotic: Ura etzen emendatzen: Sanduac
ilbear zen vezperan beirutzen ziola triste ta ni-
garti, erranció lastimas, ay zutas, ay zutas! Andic
guti zebilelaic gaistaquerian ilzuté.

Jangoicoaren comunicaciotic apegatu ere zequio

Santuoni gorputz ta animaren castidade, ta garbi-
tasun miragarrigura, ceñen testimonio, emanzen
Jaungoicoac berac, mantenitus ilondoan ere gor-
putza ain oso argi ta garbi ederr miragarriro. In-
dira baño len ere portugalen admiratzen ziren
Sanduaren ta bere lagunen castidadearen achon
onas, fama onas. Orgatic bein ango erreguec biali-
ric Española bere alaba Erreinataco, ta onen com-
pañian bi Jesuita, ebetatic bati erranomenció erre-
guec, eguia da errandidatena, damariela Jesuitac
belarbat duena virtute, conservatzeco castidadea?
(Rodriguez. 1. 3. ta 4. c. 9.) Errespondatu zion
irricos, eguia errandiate orren Majestateai. Cer
belar da? Jangoicoaren beldurtasuna da gure be-
larr preciosoa eguitenduena milagroí. Nolaco Jan-
goicoaren milagroa eztá, ibilis Sandugau India-
gaietan, asco gende animale-guisa vicicirenen
artean ainberce demoras mantenitzea ain gar-
bi, ederr, mellaric gabe, nola Sanduen conventu
batean? Cenbat indarr, ingenio ta astucia etzué
usatu etsaiac, albazuque mancharazi Sandua? Ba-
ña etzuque infernu guciac, ceren guardatzenzuen
ceruac. Idatzarriric ezin, ta acometituzué bein
loan ametsetan: baña loan ere, ametsetan ere San-
duac eguinzue ainberce erresistencia ezi idatza-
rrizé odola zeriola agotic eta sudurretaic indarr
eguinaren utses, garaitzeco.

Caridadea da virtute gucien erreguiña, zaña

ta vicitza: gueiac ezin aipa ere, onen gain erragun cerbait. Da caridadea amatzea Jangoicoa gucien gañetic, ta proximoa geuroc bezala Jangoicoagatik. Zaimbat baña bi arrama, bat Jangoicoaren alde, bercea proximoen alde, amatus Jangoicoa beragatic, ta proximoa Jangoicoagatic. Amatuzue ala eguiaz San Francisco Xavierec osoqui *affectoas*, *effectoas*, eta *perfectoas*. Lenic *affectoas*; empleatus bere afficione gucia Jangoicoagan biotza amorosturic bere Majestadeas; memoria, oroitus atcendugabe; entendamentua, pensatus contino; borondatea, nai izanes sollic nazuena Jangoicoac: arima gucia embargaturic ta ondaturic Jangoicoagan, nola ezpalitz berce gauzaric munduan, Jangoicoa ezi. *Effectoas*, obratus ta trabajatus anitz ta algucia Jangoicoaren gustotan principalqui salvatzen bere ta berceren arima baita gauza aguitz quadratzen zaiona Jangoicoai. *Perfectoas*, padecitus anitz trabaju Jangoicoaren amores, ta padecitunaies yago ta yago ta acabatu naies Martir fede christianoagatic. Baña certan ezaundaiquen obequienic ya amatzenden Jangoicoa, da amatzean proximoac Jangoicoagatic; eta nola arimac baitire ain precioso, eri eben salvatzeagatic ilbaize Jangoico-Gizona, ayen salvatzeco trabajatzean progatzen da caridadearen fiña. Cerc eramanzüé Indietaras sandu-gau? Ez urre, cillarr ta alacoen codiciac, baicic

arimen amoreac. Cere paracicio aimberce trabajo, pena ta peligro, batic arimen irabacinaiac? Diamante guciac baño geyagonaizué arima bat sollic ere, eta ala ez solamente anitzengatic, baita bagatentic ere artzenzitue viaje luceec, ta neque pena erruac. Especialqui arima galduen irabazteco zé beraren gose ta egarria.

Navegatus itsasoan bein, zorionez onci berean becatari bat choil urratua: Sanduac amoltsugui naizué confesaraci; etzue logratu orduan, ta utzi-zügueldi. Ellegatu cirelaic leorrera, convidatu züé paseatzera berequi; ta gutibana conversacioneramanic oyanbatera, biac sollic zendulaic, derepente sanduac quenduric habitua bizcarretic, asizé disciplinatzen ain erru, ezi saltatzen ze odola berceagana; ura cegó arrituric, eta guciago, erranciolaic arrengatic artzenzuela penitencia gura, palacatzegatic Jangoicoa etzezan descarga bere ira arrengañean. Alqueturic ura ta penaturic botazequio oñetara, utzezala disciplina Confesatuzé negarres, eguin züé proposito emendatzeco, ta emendatu ze. Onequi itzulizé content Sandua.

Berce bein embarcaturic Vigorraiaren semea oncietan, jaquin züé Sanduac zoeiela an soldado bat choil conciencia gabea vicizena nola ezpaliz Jangoicoric. Sandua arren on naies berce precisioric gabe sartuzé onci berean: ustezuelaic guciec

Vigorraiac escatubideciola joatea bere semearen amparotaco. Sanduac, usatu bezala, artuzué tratu soldadogarrequi, aldacanbeti, naiz jocatzena, di-simulatus arren lazoqueric, ta ala mostratzenze-quió adisquide. Ya satisfaccio arturic, portura ellegatuondoan, alaco maneran mintzatució ezⁱ eguin zué confesio general bat, ta contricio fiñarequi: Sanduac emancio penitencia leve bat; arri-turic ura ain penitencia leveas aimberceco beca-tuen gatic, Sanduac ció, nic emanen diot Jangoi-coari satisfacio gañeracoas; eta berladanic asize disciplinatzen lotsagarriro bere burua. Bercea ne-gar ta negar ya berac culpa, ta Sanduac pagatu bearzuen pena. Ondorean errancio Sanduac, ez-tut nai zureganic, baicic emendatzea; eta orgatic sollic artudut viagegau, ta itzultzen naiz content logratuas. Orduan berriro emanció negarrari ber-ceac, ta ain agradecituric gue!dituzé Jangoicoai ta Sanduai, ezi ya etzé iduri lengoa, baicic gui-zon bat berria. Cenbat alaco eguinzué Sandugonec? Ala cé propiqui Jangoicoaren gizona: ala eguinzue bera ain Sandu glorioso: ala beraren medios eguincitue Jangoicoai dagozquion prodi-gio miragarriac. Ala bete du famas munduan, ta glorias ceruan: eta beti dago mostratzen, bere adisquide andia daucala An, beraren atencios naituela eguin graciac devotoei, ta azquenean gracia guzien corona gloria eman. Amen.

Xabier'ko Frantzisko Deunari

Gora dezagun guztiok
Prantzisko Xabier Deuna,
Jainkoarentzat ainbat eri
Irabazi zuena.
Gurutze bat eskuetan
arturik, ibiltzen zan
siñismena zabalduaz
fedegaben artean.
Napañak oyu biotzez:
gora Prantzisko Xabier.

Aguñ, gure Zaintzale
Ospetsu garailari,
Gogoen gaizkatzaile,
Goitaf Misiolari,
Sifiestegaben Artzai, maitasun eredu,
Zuri, Napañ guzien
Ospetsuen oferi
Gurtzen zaitzu ta auzpesten
Abefia maiteki
Ta zure deuntasuna apal goresten du.

Luf ontan den onena
Eskaintzen dizu zuri,

Bere oyanen itzal
Mendien eluf zuri,
Gure ibafen eguzki ta uren mur-mur otsa;
Emakume guzien
Sifnespen iraunkoña
Eta gizon guzien
Zintzotasun jatofa.
Ta bere auf guzien lenbiziko otoitza.

—
Zure asaben aintzak
Utzi alde batera
Ta anai biña zoazi
Basa gizon artera
Kristoren Gurutzea dezula zaingafi;
Ta an sutsu, gogo-zale.
Lanean diarduzu
Ta gogoak miñaka
Zeruratzan dituzu
Guzientzat zerala argi ta aufendari.

—
Ofegatik da orain
Andia zure izena
Zugandik du Nabafak
Aipamen andiena,
Zugatik da lufean agitz ezaguna:
Noizpait izan dituen
Zaldun ta gudariak
Eztute ura goratu
Ez efege andiak
Zuk zure Sifnespen ta Gurutzeaz aña.

Zu gure menditako
Lore usai gozoduna,
An urun ainbat biotz
Gozarazi duzuna
Ta miñik gafatzenak zure ufenaz poztu,
Bein argia uratzean
Egun ilun batean
Bakafik an urungo
Iisaso-baztefean
Iltzera joan zifan alai, zorionsu.

—
Entzun! zer da itsasoak
Dakargun aiotsori?
Xabief il-zorian
Mintzo zayo Kristori,
Euskeraz, gure Euskeraz ari zayo izketan:
Entzun.....! ta ark azken itza
Igoftzen duenean
Dagiogun otoitz au
Napañ orok batean:
«Xabief, zu bezela egizu il gaitean.»

—
Orain gure Ikurdiko
Kate burnizkoetan,
Guri inork ezin kendu
Dizkigun orietan
Ipifii beaf degu Deunaren izantza:
Ta ori ospatzeko
Zof diogun bezala

Gurutze-besoetan
Birjosi dezatela
Gure Efiko andreak beraren bizitza.

Ola izango litzake
Beti gure Ikurdia
Abefi guziaren
Aurindari ta argia
Eta zu zaitugula, Xabief, aufetik
Zure efi biotzeko
Napar'efi laztana
Zuzen bai elduko da
Goiko Jaunarengana
Zuk lendik erakutsi diozun bidetik.

